

Om Frysja-navnet

Av Olle Cederbrand

Klikk på en lenke hvis du ønsker å gå direkte til et avsnitt:

[Oslos gamle elvenavn](#)

[Frysja ble til Akerselva](#)

[Ære være den som vil bevare, men akk...](#)

[Brekke og Kjelsås](#)

[Den første 'navnesynderen'](#)

[BI som 'desinformasjonsspreder'](#)

[Norsk Teknisk Museum gjør retrett](#)

[Oslo Sporveier holder på prestisjen](#)

[Parken som ikke er noen park](#)

[På folkemunne](#)

[Tafatt bydelsledelse](#)

[Tendensiøst byleksikon](#)

[De 'flinke i klassen' – og de mindre flinke](#)

Oslos gamle elvenavn

Tre gamle elvenavn er knyttet til Oslo: Alna, Frysja og Fåd. Alna som kommer fra Alnsjøen og rinner ut i Gamlebyen het lenge Loelva, men fikk for få år siden sitt gamle navn tilbake. Frysja som kommer fra Maridalsvannet og rinner ut i Bjørvika ble altså til Akerselva. Fåd som kommer fra Bogstadvannet og rinner ut i Lysakerfjorden ble til Lysakerelva. I tillegg heter avløpet fra Sognsvann Frognerelva. Alt i følge boka Det begynte med Frognereterskogen, boka om Oslo kommunes skoger, fra 1989.

Frysja ble til Akerselva

Hvordan kunne et så flott elvenavn som Frysja bli til Akerselva? Vel, vi må skylde på danskene! En dansk byråkrat satt i 1636 på Akershus festning og utredet festningens vannforsyning. Om han ikke visste hva elva som festningen fikk vann fra het, eller ikke klarte å uttale/skrive navnet vites ikke. Men han omtalte elva rett og slett som 'Aggershuuses elv'. Derfra gikk utviklingen sin gang, via Aggers elv, Agers ælv, Akers elv og til Akerselva. Dette i følge Gunnar Jerman som har skrevet boka Akerselva – fra sagatid til opera.

Ære være den som vil bevare, men akk ...

Spredte forsøk ble gjort av 'nasjonalromatikere' på 1800-tallet for å bevisstgjøre folk om det gamle elvenavnet, Frysja. En dansehall nede i byen, på Grønland, ble kalt for 'Frysjuhall', og ved Hjula veverier ble avdelingen øverst ved Vøyen kalt for 'avd. Frysja'. Det siste sto Chr. Schou for, han med villaen på Lofthus. Tidligere var det skrevet dikt med lovprisning av Frysja-elva og naturen. Først ute på 1900-tallet med å hente fram det gamle elvenavnet var Oslo kommune da de rundt 1955 døpte ny vei fra Maridalsveien over Brekkejordene til Kjelsåsveien for Frysjaveien. Og på 1970-tallet slo brukskunstnerne til, de som hadde tatt i bruk lokalene etter Mustads Fabrikker (Kjelsås bruk). De døpte lokalene Frysja Brukskunstsentersenter (nå Frysja senter). Endelig: Da ungdomsklubb-kulturen tok av omtrent på samme tid, tok entusiaster over Brekkesagas gamle kraftstasjon ved Brekkefossen etter brukskunstnerne (som først hadde holdt til der), laget et treffsted og kalte klubben for Frysja 33 (i dag Aktivitetshuset 33 Frysja).

Altså: Tre prisverdige tiltak for å 'ta vare på' det gamle elvenavnet. Men desverre også tiltak som etter hvert har fått 'menigmann' til å tro at det virkelig ER et historisk STED som har navnet Frysja. Det er det altså ikke!

Brekke og Kjelsås

Den øvre delen av Frysja, altså Akerselva, fra Oset (Maridalsoset) ned til Stilla og Grandalen, har alltid vært en grenseelv. I grovt: På vestsiden rådte Brekke gård, tilhørende Nordmarksgodset. På østsiden tilhørte marken Kjelsås gård og den sørligste delen tilhørte Engebråten. Så: Bor du vestsiden av elva bor du på Brekke, bor du på østsiden bor du på Kjelsås.

Den første «navnesynderen»

De første som tok i bruk Frysja som «et slags» stedsnavn var, såvidt det lar seg avklare,

utviklerne av og beboerne i Spigerverksblokkene mellom Frysjaveien og elva. Blokkene ble reist i perioden 1956–1963. De lot seg nok villedes av navnet på veien og 'trodde' vel at 'stedet' Frysja lå der veien begynte. Dog: De som satte navn på boligfeltet må ha hatt historisk innsikt, det ble kalt «Brekke Borettslag», og det heter det den dag i dag. De visste hvor de hørte hjemme (på Brekke), og forhåpentligvis visste de også at veien var kalt opp etter elva. Men desverre, mange sa at de bodde «på Frysja». Og hvordan skulle de mange innflytterne vite bedre, de trengte kanskje et mer «presist» navn enn Brekke i sin dagligtale.

BI som «desinformasjonsspreder»

En stor spreder av feiloppfatningen av Frysja som et sted var Bedriftsøkonomisk Institutt. På Brekkejordene ble det fra 1950-årene og utover satt opp en rekke industribygg, Tefas og Tandberg var først ute. Begge på de øvre delene av området. Etter hvert kom også nye bygg mellom Frysjaveien og elva. I ett av dem leide BI lokaler. Adresse: Frysjaveien 33. Nå flyttet plutselig «stedet» Frysja på seg. Folk studerte på «BI på Frysja». Her kom det folk fra hele Norges land og 'lærte' at stedet het Frysja. Behøver vi si mer?

Norsk Teknisk Museum gjør retrett

I 1986 åpnet Norsk Teknisk Museum sine nye lokaler. Beliggende på øvre del av Mustadtomt, kloss inntil Kjelsås stasjon presterte de i sine første brosjyrer å informere om sin beliggenhet «på Frysja». Mange steinkast fra Spigerverksblokkene, noen færre steinkast fra BI i Frysjaveien, men bare ett eller to steinkast fra Frysja Brukskunstsenter på nedre del av Mustadtomt. Var det mangel på historisk kunnskap hos markedsførerne? Da museet ble tilskrevet om saken svarte daværende adm. dir. Torleif Lindtveit: «NTM er heller ikke interessert i at Frysja-navnet skal gå over til å bli et stedsnavn. Vi vil derfor endre i brosjyren slik at det vil stå «ved Frysja», i det vi er av den oppfatning at dette har festet seg som en (ny?) betegnelse av øverste del av elva». Nuvel. Det var også en morsom vri. Såvidt vi vet er museet i dag enig med seg selv i at det ligger «på Kjelsås».

Oslo Sporveier holder på prestisjen

For at studentene på BI og andre med jobbadresse Brekke skulle ha skikkelig kollektivtilbud ble det i sin tid opprettet bussrute med endeholdeplass i krysset Kjelsåsveien-Frysjaveien. Ruten pranget med skiltet 'Frysja'. Siden er stoppestedet blitt hetende Frysja. I våre dager er dette et stoppested på flere bussruter som drives av Oslo Sporveier. Det er en institusjon som skal ha meget tungtveiende grunner for å endre et stoppestedsnavn. Det holder ikke å fortelle at Frysja er det gamle navnet på elva, helt fra Maridalsvannet til Bjørvika, og at f.eks. stoppestedene Nybrua eller Bentsebrua logisk sett kunne hatt navnet Frysja. Der krysses jo også elva! Nei, der vendte de det døve øret til!

Parken som ikke er noen park

Er ikke helt sikker, men siste skudd på stammen for «misbruk» av Frysja-navnet er vel 'Frysjaparken' som betegnelse på de eldste delene av industribyggene fra Tefas. Selvfølgelig helt i tråd med dagens uvaner, hvor det besnærende ordet «næringspark» som betegnelse på nye og gamle hus med arbeidsplasser i forkortes til «park». Skal ikke fornærme noen, men det er vel kanskje slik at «park» selger? Vel, kanskje markedsførerne synes at de 5 m med plen med en rad av trær langs Frysjaveien gjør at området fortjener betegnelsen «park»? Men HVIS «Frysjaparken» skulle ha noen som helst mening burde det vel være som et nytt og bedre navn på Akerselva Miljøpark, det sammenhengende beltet av skog og park langs Akerselva fra os til os? Det ville virkelig være å ta vare på det gamle elvenavnet!

På folkemunne

Mange bruker i dag «stedsbetegnelsen» Frysja. Men pass deg! Tenk om du ble enig med noen om å møtes «på Frysja». Hvor skulle du stille opp? På bussholdeplassen? Foran postkontoret? Utenfor Rema? Hos kunstnerne? Eller der hvor Lions brenner bål på St. Hansaften? DET er et av problemene med å ta i bruk et gammelt elvenavn som stedsnavn. På folkemunne er Frysja et eller annet av flere større eller mindre områder mellom Maridalsvannet og Nydalsdammen. Så lite presist er «stedet» definert at for et par år siden ble badetemperaturen i Nydalsdammen lagt ut på nettet med betegnelsen «Frysja». Rent ut sagt morsomt ble det når en VET at Frysja var navnet på HELE elva.

Tafatt bydelsledelse

Bydelsløsningen i Oslo har gjennomgått store endringer siden den ble etablert med 40 bydeler i 1973. Ungdomsklubben Frysja 33 ble etablert den gangen bydel Grefsen-Kjelsås var

bydel nr. 33. Så ble det færre bydeler, og bydelen fikk nr. 21. I sine siste «leveår» holdt bydelsledelsen for bydel 21 til i Kjelsåsveien 160. Som nabo til «Aktivitetshuset 33 Frysja» var det selvsagt uunngåelig at folk begynte å si at de skulle «på Frysja» når de f.eks. skulle møte bydelsdirektør eller kultursjef. Eller på trygdekontoret, for det ble jo også plassert her. Tenk om en bevisst bydelsledelse selv hadde latt være å bruke elvenavnet på lokalene sine? Det hadde vært nyttig. Vel, nå er «problemet» borte, nå er Nydalen sentrum i den nye bydelen Nordre Aker og der er bydelsledelsen i bydel 8 lokalisert. Men for mange ligger nok Kjelsås postkontor «på Frysja».

Tendensiøst byleksikon

Oslo Byleksikon er er praktfull bok. Men som alle faktabøker vil en også her finne feil. Når det gjelder informasjonen knyttet til stikkordet Frysja er det vederheftig informasjon om elvenavnet, men så heter det: «Navnet Frysja brukes nå gjerne om bolig- og industriområdet langs Akerselva mellom Maridalsvannet og Nydalen». Wow! Alt dette er «stedet Frysja», ifølge leksikonet: Oset, Grønvold, Kjelsås stasjon, Norsk Teknisk Museum, brukskunstnere, Sagadammen, Solligrenda, Engebråten, Grandalen, samt Tandberg og hele Brekkeområdet, Brekkelia, Nydalsdammen. Lurer nesten på om Byleksikonet har en såkalt skjult agenda? Kanskje de har en torn i siden til Kjelsås og Brekke og er så glade i «stedsnavnet» Frysja at, ja ...? Vel, kanskje de i alle fall trenger å bli oppdatert?

De «flinke i klassen» – og de mindre flinke

Midt oppe i all dette bedrøvelige «misbruket» av Frysja-navnet som et stedsnavn er det likevel mange «lyspunkter». Såvidt det går an å finne ut er det ingen offentlige virksomheter som insisterer på at stedet Frysja eksisterer. Og hvis vi ser bort fra «Frysjaparken» har private aktører som setter navn på større eller mindre områder innenfor distriktene Kjelsås og Brekke klart å finne andre gode navn. Brekke Borettslag er allerede nevnt, et annet er boligområdet Brekkesaga boligsameie, et tredje Sagadammen boligsameie. Et meget bra navn er Stillatorget på forretningskomplekset hvor bydel 21 holdt til, som nå delvis bygges om til boliger, og boligområdet Solligrenda som er oppkalt etter plassen Solli. Navn som Brekkelia og Svensenga faller også godt inn i den «gamle» geografien og lokal forståelse av områdene. I tillegg har altså Norsk Teknisk Museum latt seg påvirke. Cappelen forlag har strøket stedsnavnet Frysja (som var plassert over Spigerverksblokkene) fra Oslo-kartet, og har Frysja senter riktig plassert på gamle Mustad. Lions sier nå at de feirer St. Hans «ved Frysja» og ikke «på Frysja» – om det nå hjelper folk til å forstå eller huske at Frysja var elvenavnet ... Dessverre er Aftenposten Aften og NRK Østlandssendingen blant dem som IKKE er så flinke. De bruker Frysja som upresist stedsnavn rett som det er. Kanskje vi skal tipse dem om Historielagets hjemmesider?